

უარყოფითი ემოციის გამომხატველი ზოგი სტილისტიკური კატეგორია გოდერძი ჩოხელის რომანებში

წიგნაძე შორენა

სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
<https://doi.org/10.52340/tuw.2023.01.36.17>

აბსტრაქტი: შეიძლება ითქვას, რომ გოდერძი ჩოხელი ერთ-ერთი გამორჩეული ქართველი მწერალია მშობლიური ენის სიღრმისეული წვდომით, სამყაროს ფერადოვანი აღქმით, ექსპრესიული ენით, სისადავითა და, ამავდროულად, სიტყვაუხვობით. მწერლის ნიჭი ვლინდება იმაში, თუ როგორ შეძლებს თავისი ნააზრევნი, ნაცნობი, მშობლიური ამბები თუ თქმულებები მიიტანოს მკითხველამდე. რას შეარჩევს, როგორ და რითი გაამდიდრებს სალიტერატურო ენას.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების ენობრივი სამყაროს მასაზრდოებელი ის კუთხეა, იმ ხალხის მეტყველებაა, რომლის წიაღშიც აღიზარდა - ეს არის გუდამაყარი და მთიულურ-გუდამაყრული დიალექტი. მის შემოქმედებაში უხვად გვხვდება ხალხური გამოთქმები, რომლებიც უშუალოდ ხალხური ხატოვანი მეტყველებიდან იღებს სათავეს: 1. ერთი მოხუცი ქალი **სულს ებრძვის** და წუთიწუთზე სიკვდილს ელოდება ხოზაშიო. 2. - **შაგეთში**, აბა სად წავალ, **ჩემ წილ სამარეს ამოვავსებ**.

გოდერძი ჩოხელის ნაწარმოებებში დიდ ადგილს იკავებს სიტყვათა ისეთი ფენა, როგორც არის ანტონიმები. ანტონიმები წარმოადგენენ საუკეთესო საშუალებას წინადადებათა ანტითეზური წყობისათვის მხატვრული გამოსახვის მიზნით, ოქსიმორონის შესაქმნელად. **სიკვდილს გაუმარჯოს!** თქვა დეკანოზმა. **გაუმარჯოს!** **გაუმარჯოს!** **ცოცხალ სიკვდილს გაუმარჯოს!** გოდერძი ჩოხელი ასეთი ურთიერთსაწინააღმდეგო სიტყვების ერთმანეთთან შედარებით, ერთმანეთთან შეპირისპირებით ქმნის ოქსიმორონის შინაარსს.

აღნიშნულის გარდა, გოდერძი ჩოხელის რომანებში მრავლად ვხვდებით **გაპიროვნების** მაგალითებს: 1. სადაც უამრავი ცოცხალი მოთხრობა დადის. 2. დადის ეს სიტყვა ჭირში და ლხინში.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში სტილისტიკურ საშუალებებზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით შედარებას, ტროპული მეტყველების ერთ-ერთ საშუალებას.

გოდერძი ჩოხელის ნაწარმოებებში ერთდროულად იგრძნობა სიხარული და სევდა, სიკვდილ-სიცოცხლის ჭიდილი. როგორც თვითონ წერდა: „სიცოცხლე სევდა არის, ადამიანად ყოფნის ტკბილი სევდა“; „სიკვდილიც სევდა არის, ადამიანად არყოფნის სევდა“.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაზე დაკვირვებამ დაგვანახვა, რომ მის ნაწარმოებებში მრავლად ვხვდებით ხვადასხვა სტილისტიკური საშუალებების გამოყენებას, რომელთა შორის აღსანიშნავია: შედარება, ანტითეზა, გაპიროვნება, ხატოვანი სიტყვა-თქმანი, სინონიმები, ანტონიმები და ა.შ. მის ნაწარმოებებში ერთდროულად იგრძნობა მწუხარება, დარდი, სევდა, სიკვდილ-სიცოცხლის ჭიდილი.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედება წააგავს მთის ძირიდან მოჩუხჩუხე წყაროს, რომლის გემოც ბევრმა არ იცის და თუ შესთავაზებ, - მიირთვიო, თავს შეიკავებს - რა ვიცი, გაფილტრული არ არის და რამე არ მავნოსო ” (წიკლაური, 2010, 47-48).

საკვანძო სიტყვები: გოდერძი ჩოხელი, სტილისტიკა, სინონიმები, ანტონიმები, ლექსიკა-ფრაზეოლოგია.

გოდერძი ჩოხელი იმ მწერალთა რიგს მიეკუთვნება, რომელთაც ქართულ აზროვნებაში წარუშლელი კვალი დატოვეს. მის შემოქმედებით ღირსებას განსაზღვრავს დამოკიდებულება მშობლიური ენისადმი, რომლის მიმართაც მისი სიყვარული უსაზღვროა საკუთარი ხალხისა და კუთხისადმი.

მწერლების უმრავლესობას აქვს მკვეთრად გამოხატული წერის სტილი, რაც გვადლევს განსხვავებულობას სტილური თვალსაზრისით. უმეტესი მწერლის მსგავსად, გოდერძი ჩოხელიც გამოირჩევა მისთვის დამახასიათებელი თხრობის სტილით, რომელიც არის მარტივი და გასაგები, რომელთა შესაქმნელად სხვადასხვა გამომსახველობით ხერხსა და საშუალებას, წერის სტილს იყენებს.

სტატიაში განვიხილეთ მწერლის რომანებში - „დამიანთა სევდა“ და „წითელი მგელი“ - გამოყენებული ლექსიკა-ფრაზეოლოგია, რომლის საშუალებითაც გადმოგვცემს ამა თუ იმ აზრს, ემოციას. ყურადღება გავამახვილეთ ავტორის მიერ უარყოფითი ემოციის გადმოსაცემად გამოყენებულ სტილისტიკურ საშუალებებზე.

გოდერძი ჩოხელის წერის სტილმა და გამომსახველობითმა საშუალებებმა, მისმა ენობრივმა სამყარომ, ლექსიკა-ფრაზეოლოგიამ, ხალხური სიტყვიერების ნიმუშებმა მრავალი მეცნიერის ყურადღება მიიპყრო და არაერთი მათგანის შესწავლის ობიექტად იქცა. დასახელებული გამომსახველობითი საშუალებების გამოყენებით ავტორი გამოხატავს თავის აზრსა და დამოკიდებულებას ამა თუ იმ ფაქტისა თუ მოვლენისადმი, რაც თვალსაჩინოს ხდის აზრის ემოციურობასა და ექსპრესიულობას.

1. ერთი მოხუცი ქალი **სულს ებრძვის** და წუთიწუთზე სიკვდილს ელოდება ხოზაშიო.
2. - **შავეთში**, აბა სად წავალ, **ჩემ წილ სამარეს ამოვავსებ**.
3. ვერც გაგის დედამ ნახა, **როგორც დაასრულა** მამაპაპურ კოშკში, კერის პირზე, ბუბუნაურების უკანასკნელმა შთამომავალმა ძველისძველი და მტრიანი გვარი.
4. მაგათ თან პატარ-პატარა ამპულები აქვთ, გადაყლაპავენ და მორჩა, **გაფშეკენ ფეხებს**.
5. ეეჰ, დედამიწავ, **გაგისკდებოდა გული**, რომ იცოდე რა სევდას მგვრის როცა შენს ბეჭებზედ შავად ჩაცმულ ქართველ ქალს ვხედავ“.
6. აეგეთ მწარე წერილსა გწერ, ჩემო ბაყდარ, მაგრამ შენ მაინც რომ არ გაგიზიარო ჩემი დადრდი **მეც გული მეხარშება ბოღმაში**, იმ დალოცვილი დედა-შვილის ცოდვით“.
7. კაცს თუ დარდი არ აწუხებს, თუ **დარდის ჭია არ უღრღნის გულისგულსა**, ის კაცი კი არა და...
8. იმისმა ანგელოზის გულმა კი ისე **შეწყვიტა ფეთქვა**, ისევ ეძინა ლევანს“
9. არც კი მინდა **გული დაგიმძიმო**“.
10. დამძური სიყვარული სხვა არის და **ამოუჯდა საპყარს გული**“.
11. ლამის არის **გულმა გამიტანოს** დედაკაცი.

დასახელებულ მაგალითებში წარმოდგენილი ფრაზეოლოგიური ერთეულები უმრავლესად სინონიმურ წყვილებად უდგანან მწუხარების აღმნიშვნელ ლექსიკურ

ერთეულებს. რაოდენობრივი თვალსაზრისით ყველაზე მეტი დასტურდება სიკვდილის სემანტიკის მქონე სინონიმები წყვილად, სინონიმურ წყვილებს ასევე ქმნიან ტირილის, ჯავრისა და დარდის და .ა.შ. ლექსიკურ ერთეულებთან.

სინონიმების გარდა დიდი ადგილი უკავია ანტონიმებს. გოდერძი ჩოხელი ანტონიმების საშუალებით ქმნის კონტრასტულ სურათებს, უმდიდრეს ანტითეზას. როგორც ალ. ლლონტი აღნიშნავს, რაც უფრო მაღალ დონეზე დგას აზროვნება, ზოგადი მოვლენების აბსტრაქცია, მით უფრო მეტი გასაქანი აქვს მეტყველებაში ანტონიმურ სიტყვა-თქმებს. შესანიშნავად იყენებს ამ სტილისტიკურ ხერხს გოდერძი ჩოხელი კონტრასტების გადმოსაცემად, ანტითეზის განსახორციელებლად (ლლონტი, 1994,56). ჩოხელთან ანტონიმები მრავალფეროვან სემანტიკას ქმნიან, რაც ხელს უწყობს უფრო ნათლად გამოხატოს და გადმოსცეს ადამიანის როგორც სულიერი განცდა, ისე ფიზიკური მდგომარეობა:

1. კაცი სანამ **ცოცხალია, არ მოკვდება**, ხოლო თუ მოკვდება, აზა მითხარი, რისიღა უნდა ეშინოდეს, სიკვდილის იქით უფრო დიდი სიცოცხლეა.
2. ღმერთმა **ჩაგვბერა** სული და ღმერთი **ამოგვადრობს** ისევ სულსა.
3. ცალ-ცალკე ღმერთებია **სიცოცხლე** და **სიკვდილი** და ერთად ღმერთისებია.
4. არა, როგორც კი ტიკი **გაჰბერო** და მერე **გამოუშვა**, აგრე ამოუვა სული კაცს და ჰაერში წავა.
5. - **სიკვდილიც დასაწყისია**, მაგრამ მთავარი არა, მთავარი დასაწყისი სხვა რამეა.
6. შენ ვინღა გახსენებს ადამიანები რომ არ **მოკვდნენ** და სუ **ცოცხლები** იყვნენო.
7. - რო არ მოაკითხოს (იგულისხმება სიკვდილ)ეგ არ შეიძლება, ეგეთი წესია **სიკვდილისა და სიცოცხლის** წესი.

ჩვენ მიერ წარმოდგენილი მაგალითები დასტურია გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში ანტონიმების სიუხვისა. ცნობილია, რომ ანტონიმები საპირისპირო ცნებებია, რომელთა შერწყმით მწერალი წარმოშობს ახალ ცნება-წარმოდგენას.

1. **სიკვდილს გაუმარჯოს!** თქვა დეკანოზმა.
2. გაუმარჯოს! გაუმარჯოს! **ცოცხალ სიკვდილს** გაუმარჯოს!
3. **გამხიარულდა სიკვდილი.**
4. იმიტომ **ვკლავ**, რომ **მიყვარან**.
5. გზაში, თუ ღვთისნიერმა **მიცვალებულმა ჩამაიარა** და თავისი **წყალი დაგაღვივნა**, საპირისპირო, შეუთავსებელ ცნებათა შერწყმით ვიღებთ ოქსომორომს. სწორედ ასეთი ურთიერთსაწინააღმდეგო ერთეულების შეპირისპირებით იგი ქმნის ოქსიმორონის საოცარ ნიმუშებს.

აღნიშნულის გარდა, გოდერძი ჩოხელის რომანებში მრავლად ვხვდებით **გაპიროვნების** მაგალითებს:

1. სადაც უამრავი ცოცხალი მოთხრობა დადის.
2. აგერ ახლა ვხედავ, სამი მთვრალი მოთხრობა მოდის გზაზე სიმღერით, ერთმანეთისათვის ხელები გადაუხვევიათ და მობარბაცებენ... იმ სოფლიდან არიან, სადაც სულ გიჟი მოთხრობები ცხოვრობენ. აგერ ჩემი სახლისაკენ ჩამოუხვიეს. წინასწარ ვიცი, ჩემთან ჩხუბი სწადიათ. მარტო ეგენი კი არა, ყველა ჩემი მოთხრობა მეჩხუბება.

3. იმ დღეს ერთ ჩემ მოთხრობას მიასვენებდნენ დანარჩენები.

4. დადის ეს სიტყვა ჭირში და ლხინში.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში სტილისტიკური საშუალებების განხილვის დროს აუცილებლად უნდა შევხვით შედარებას, როგორც ტროპული მეტყველების ერთ-ერთ სახეს, რომლითაც ავტორი გვიჩვენებს, უმეტეს შემთხვევასი, თავის დამოკიდებულებას ადამიანებსა თუ ბუნებაზე. აქ იკვეთება მწერლის სუბიექტური დამოკიდებულება, რაც თავისთავად ხელს უწყობს აზრის ემოციურ-ექსპრესიულობას.

შედარების დროს აზრი უმეტესად დასრულებულია, რაც შეეხება შესადარებელ ერთეულებს - ერთი მათგანი ნაცნობია, მეორე კი ახალი, უცნობი. არსებული კლასიფიკაციის მიხედვით უსულო საგანი შედარების დროს ედარება უსულო საგანს; უსულო - სულიერს, სულიერი - უსულოს და სულიერი - სულიერს.

1. სიკვდილი **ისევე** ალამაზებს მოთხრობების სიცოცხლეს, **როგორც** მზე და მთავრე ალამაზებს წყვიდადს.

2. სიკვდილიც სევდა **არის**, ადამიანად არყოფნის სევდა.

3. იმ წუთში წარმოვიდგენ, რომ მოთხრობა **ხარ** და სათაურს გამოვიძებნი.

4. სული ნამგალსა **ჰგავს**, ჩაჟანგება იცის.

5. ეს სიტყვა რაღაცით **ჰგავს** გუდამაყრელ დედაკაცებს...

6. „ფერდობზე გაიჭრა აპარეკი, რამდენიმე ნახტომით წამოეწია შვილს, ქოჩორში წაავლო ხელი, დაუწია თავი და მართლა ბატკანივით დაკლა საცოდავი.“

7. ამ ცნობამ ელვასავით დაუარა მთელ გუდამაყარს.

8. ჯაფისაგან უდროოდ ჩამოლეულები, სანთელივით ჩამომდნარები, ჩამოდვენთილები

9. დარდი კაცს ისე ალამაზებს, **როგორც** დილის ნისლი - მაღალ მთას.

10. დარდი კაცის სულში **ისე** ანთია, **როგორც** ღვთისმშობლის ხატის წინ დანთებული თაფლის სანთელი.

11. „კაცურად **გალეწა** და არა **ისე**, **როგორც** სატანებმა **გალეწეს** მილიონები ეშმაკის კალოზე“.

12. ხანდახან სულიც **ისევე** უნდა გააფხავო, **როგორც** მახვილს აფხავებენ ქასურით.

13. **ეგრე** ტყვრებოდა ცეცხლისაგან დაბერილი საქონელი, **როგორც** თოფი.

14. თურმე რომ მოჰქონდა წყალდაწყალ ბათილას სალომე, იმისი თმა **ეგრე** ლივლივებდა მდინარის ტალღებზე, **როგორც** მოსამკალი პურის ყანა ქარში...

წარმოდგენილ ნუმუშებში ვხვდებით როგორც -ვით თანდებულის, ისე შემდეგი საკავშირებელი სიტყვებისა და სხვადასხვა ერთეულების გამოყენებას: ისევ, როგორც, ისე, როგორც; თითქოს, არის.

აღნიშნულ ერთეულებში შესადარებლად გამოყენებულია, თითქმის ყველაფერი, ადამიანური თუ საზოგადოებრივი, ბუნების მოვლენები, ციური სხეულები (მნათობები), ცხოველები და ა.შ.

შეიძლება ითქვას, რომ გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში მრავლად გვხვდება სტილისტიკური საშუალებები, რომელთა შორის აღსანიშნავია: სინონიმები, ანტონიმები, შედარება, ანტითეზა, გაპიროვნება, ხატოვანი სიტყვა-თქმანი, და ა.შ. მის ნაწარმოებებში ერთდროულად იგრძნობა მწუხარება, დარდი, სევდა, სიკვდილ-

სიცოცხლის ჭიდილი. დაუძლეველია გოდერძი ჩოხელის ენის ხიზლი - ერთი შეხედვით სრულიად უბრალო, მარტივი, „ყოველგვარი ხელოვნურობისა და თავმოწონების გარეშე, მაგრამ მეტყველი, მგრძნობიარე, გულში ჩამწვდომი და ნამდვილი ფიქრის საუნჯე (წიკლაური, 2010, 47-48).

ლიტერატურა:

1. სანიკიძე, თ. (1999). ქართული ენის პრაქტიკული სტილისტიკა, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.
2. სანიკიძე, თ. სანიკიძე, ი. (2009). ქართული ენის სტილისტიკა, თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“.
3. ლლონტი, ალ. 1988, ქართული ენის ლექსიკოლოგია, გამომცემლობა განათლება.
4. შანიძე, ავ. 1973, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბილისი.

საანალიზო წყარო:

1. ჩოხელი, გ. 2022. პროზა, პოეზია, წერილები, თბილისი, გამომცემლობა პალიტრა L.

Some of the negative energy expressing stylistic categories in Goderdzy Chokheli's novel

Tsignadze Shorena
Iakob Gogebashvili Telavi State University

Abstract

The abstract: It can be said, that Goderdzi Chokheli is one of the elite writers, with in-depth native language access, perception of the world, expressive language, ordinariness and verbosity, at the same time.

The writer's talent is shown in, how well they can present their imaginary, known, native stories and sayings to readers. What will they choose, how and with what will they enrich the literary language.

The creation of Goderdzi Chokheli is nourished by the region, by the speech of those people, in which bosom, he was raised in – that is gudamakhari and mtiulur-godamakhari dialect. In his creation we come across many folk sayings, which originates directly from folk figurative speech: 1) an old woman is on the verge of dying and is awaiting death. 2) to the afterlife! Where else would I go? I will fill out my part of the graveyard.

In the work of Goderdzi Chokheli the layer of words, such as antonyms take up a big space. antonyms are a great use in order to artistically express the antithetical arrangement of sentences, to create an oxymoron: **cheers to death**, - said deacon, cheers! Cheers! Cheers to **alive death**. goderdzi chokheli by comparing contradictory words to each other, contrasting each other, create the content of an oxymoron.

In addition of already highlighted stylistic figures, in Goderdzi Chokheli's novel we come upon the examples of personalization: 1) where numerous alive stories go; when talking about stylistic

means in the work of Goderdzi Chokheli, we cannot ignore the comparison, one of the means of artistic methods.

Observation of author's creation has shown us, that in his works we regularly meet the use of stylistic methods, among which we should note: comparison, antithesis, personalizing, figurative wording, synonyms, antonyms and etc. in his work one can feel, sorrow, worry, sadness, war between life and death. Goderdzi Chokheli writes "life is sorrow, it's sweet sorrow of being a human" "death is also sorrow, it's sorrow of not being a human".

Goderdzi Chokheli's creation is like a tiny river at the foot of the mountain, whose taste no one knows and if you offer them – here drink it, they will not take you up on your offer- I don't know, it's not filtered and I don't want it to harm me." (Wiklauri, 2010, 47-48)

Key words: Goderdzi Chokheli, stylistic, synonyms, antonyms, vocabulary –phraseology.